

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет Психології і соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

кафедра соціальної допомоги та практичної психології

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

бакалавра

на тему: «Гендерні особливості профорієнтаційної роботи з підлітками»

«Gender features of vocational guidance work with adolescents»

Виконала: студентка **заочної** форми навчання

Напрямок підготовки **6.030102 Психологія**

Савенко Лариса Олександрівна

(ППП)

Керівник ст. викладач Суськова В.О.

Рецензент старший викладач Уханова А.І.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ ____ від 11 червня 2018 р.

Завідувач кафедри

Псядло Е.М.

(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № ____
протокол № __ від ____ 2018 р.

Оцінка ____ / ____ / ____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК

Аймедов К.В.

(підпис)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В ПСИХОЛОГІЇ.....	6
1.1. Поняття профорієнтації в психології	6
1.2. Гендерний підхід при професійному самовизначенні школярів.....	9
1.3. Особливості професійного самовизначення особистості в старшому шкільному віці	13
1.4. Професійне самовизначення особистостів сучасних умов	16
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ СТАРШОКЛАСНИКІВ	28
2.1. Характеристика вибірки та методів її дослідження	28
2.2. Аналіз та інтерпретація отриманих результатів дослідження	30
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІЙ ДІАГНОСТИЦІ.....	39
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність теми. Зміни, що відбуваються в сучасному світі, ставлять перед школою завдання, пов'язані з формуванням у школярів готовності до вибору професії, що відповідає потребам суспільства, що розвивається, а також інтересам, схильностям і здібностям учнів. В даний час гендерні особливості старших школярів практично не враховуються, не дивлячись на те, що цей феномен значно впливає на формування внутрішньої готовності до усвідомленої і самостійної побудови, коригування та реалізації перспектив професійного, особистісного та життєвого самовизначення випускників.

Процес професійного самовизначення протікає більш ефективно, якщо враховується багатоваріантність впливу чинників біологічної і соціальної статі, психолого-педагогічні аспекти процесів гендерної соціалізації старших школярів. Таким чином, професійна трудова діяльність, якій передують правильний вибір, один з найважливіших факторів, що визначають багато в житті сучасної людини.

Професійне самовизначення розглядали Е.А.Клімов, І.С.Кон, А.К.Маркова, С.Н.Чистякова, Є.І.Головаха; С.А.Боровикова, Г.С.Никифоров, М.Р.Гінзбург, Л.С.Виготський, Л.І.Божович, Н.С.Пряжников, Є.Ю.Пряжнікова і ін.

Однією з центральних в гендерних дослідженнях є тема гендерних відносин в сфері праці. До числа авторів цих досліджень відносяться М.Е.Баскакова, С.І.Голод, Е.В.Груздева, І.Е.Калабіхіна, М.М.Малишева, О.Мурачева, Л.Прокоф'єва, Л.Е.Ржаніцина, Н. М. Рімашевський, І.Н.Тартаковская, П.Фесті, А.Г.Харчев, З.А.Хоткіна, Е.С.Чертіхіна, З.Янкова і ін.

Основою дослідження стали концепції про проектування життєвого і професійного самовизначення школярів на гендерній основі (С.Г. Броневицук, Н.С. Пряжников, Л.Ф. Шустова, С.Н. Чистякова, Е. Ярська-Смірнова).

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є виявлення гендерних відмінностей при виборі професії старшокласниками. Мета сформулювала ряд поставлених завдань, а саме:

1. Вивчити літературу з проблеми професійного самовизначення.
2. Виявити особливості вибору професії старшокласниками в проявах професійного самовизначення дівчат і юнаків.
3. Виявити професійну спрямованість особистості при виборі професії.
4. Виявити домінуючі інтереси старшокласників як прояви спрямованості особистості.
5. Підібрати методи дослідження особливостей професійної орієнтації дівчат і юнаків.
6. Дослідити гендерні особливості переваг старшокласників при виборі типу професійної діяльності.
7. Виявити гендерні відмінності при виборі професії старшокласниками.

Об'єктом дослідження є професійне самовизначення дівчат і юнаків.

Предметом дослідження виступають гендерні особливості професійного самовизначення школярів.

В ході попереднього вивчення проблеми і узагальнення даних попередніх досліджень була сформульована наступна *гіпотеза*: ми припустили, що існують гендерні відмінності в професійному визначенні юнаків і дівчат.

Методологічну основу дослідження становлять системний підхід щодо цілісних педагогічних процесів, особистісний і діяльнісний підходи у вивченні активності індивіда як суб'єкта професійної діяльності, філософські, соціально-педагогічні концепції наукового аналізу соціальних і педагогічних явищ і т.д. Для вирішення завдань дослідження використано комплекс методів: теоретичного аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури; системний аналіз, вивчення і узагальнення педагогічного досвіду

з досліджуваної проблеми; метод спостереження; констатуючий і формуючий етапи експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні основних факторів, що впливають на профорієнтацію школярів; визначенні педагогічних умов здійснення допомоги при визначенні у майбутній професії.

Теоретична значимість дослідження обумовлена уточненням сутності профорієнтації школярів, обґрунтуванні компонентів і структури моделі допомоги майбутнім випускникам у обранні професії враховуючи гендерні особливості.

Практична значимість дослідження полягає в розробці та впровадженні механізму формування гендерно-рольової поведінки школярів у процесі їх профорієнтації.

Структура роботи. Диплома робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 61 сторінка, список використаних джерел містить 65 найменування.

ВИСНОВКИ

Діагностика профорієнтації є найважливішим засобом управління процесом підготовки висококваліфікованих фахівців, який визначає рішення задач посилення органічної взаємозв'язку і взаємодії соціальних, економічних і виробничо-технологічних факторів розвитку країни, що впливають, в кінцевому рахунку, на рівень добробуту населення.

Вивчення потреб молоді у вищій освіті дозволяє розвивати соціально-орієнтовану систему його державного регулювання з урахуванням необхідності будувати відносини на основі зацікавленості галузей народногосподарського і соціокультурного комплексу в підвищенні якості підготовки кадрів, висококваліфікованих, професійно компетентних, саме того профілю, який потрібен в даний час і потрібно в майбутньому у відповідних сферах, в інтересах організації навчання працівників, які володіють глибокими теоретичними знаннями, вміннями і навичками, що відрізняються високою соціально-виробничою мобільністю, здатністю адаптуватися до швидко мінливих об'єктів, змістом і характером праці.

Оптимізація процесу управління системою вищої освіти передбачає попередньо його діагностику, тобто визначення його структури і стану з точки зору відповідності критеріям ефективності, адекватності соціально-педагогічної нормі, фактичних і потенційних відхилень від неї, характеру необхідних управлінських впливів, їх спрямованості та результативності.

Структура освітніх потреб може виявлятися по критеріям проективної моделі життєздатної особистості, значущих соціальних показників, а стан освітнього процесу розкривається на основі аналізу діяльнісної сторони, інтенсивності, обґрунтованості і результативності цілеспрямованих функцій з управління тим чи іншим освітнім закладом.

Для діагностики потреб у даній сфері в літературі використовуються такі показники як мотиви і чинники професійного вибору; професійно-трудова установка і орієнтації; пріоритетні форми соціальної підтримки; моделі досягнення життєвого успіху; рівень соціальної задоволеності;

життєві проблеми; особистісні фактори життєвого успіху; передбачувані гарантії здійснення життєвих планів; рівень розвитку особистісних якостей; психологічна готовність до професійної діяльності; рівень нормативно-правової компетенції; життєві цінності; особистісний і суспільно-політичний ідеал; соціо-етнічні переваги ін.

Аналіз мотивації інтересів молоді до освоєння культурно-інтелектуальних цінностей дає можливість розкрити об'єктивний і суб'єктивний характер їх орієнтації на конкуренцію працівників в умовах зміни структури зайнятості та ринку праці, що висувають природні вимоги не до формально закріпленої, а дійсної кваліфікації, що відображається в творчих, моральних прагненнях особистості, своєчасно і більш обґрунтовано переглядати системи критеріїв оцінки особистісних і професійних якостей випускників, зміни стимулів до навчання.

Діагностика профорієнтації допомагає краще зрозуміти запити майбутніх фахівців до рівня викладання у вищій школі, сприяє виробленню аргументованого підходу до вирішення проблем модернізації як змісту, так і стилю науково-педагогічній діяльності, обумовлених останніми теоретичними розробками, спрямована на поглиблення контактів вищої школи з наукою (особливо педагогічної, економічної, психологічної), на застосування саме тих наукових і навчально-методичних рекомендацій, які мають практичну потребу.

Діагностична оцінка профорієнтації різних верств населення створює умови, що забезпечують природне, а не директивне подолання стереотипів освітньо-педагогічного формалізму, соціально-яке формує вплив діяльності владних структур, місцевого самоврядування, органів управління освітою, служб зайнятості та соціальної підтримки населення, керівництва навчальних закладів на всіх її щаблях, спонукає підвищувати гнучкість і динамічність організації індивідуально орієнтованої сфери освітніх послуг, життєздатність системи безперервної освіти та самоосвіти; акцентувати увагу держави і суспільства на її гуманітарних аспектах, особливо важливих в умовах

становлення ринкових відносин (відповідальності, боргу, професіоналізму, ініціативи, професійної мобільності та ін.)

Науково обґрунтовані висновки, що розкривають сутність факторів інтеріоризації молоддю рольових установок в сфері набуття професійної значущості призводять до вироблення практичних рекомендацій, спрямованих на подолання протиріч, що виникають між інститутом вищої освіти і різними іншими сегментами суспільства. Попереджувальних наслідків, пов'язаних, зокрема, з незадоволеністю деякої частини студентів якістю одержуваної підготовки, з деформацією окремих сторін освітнього процесу.

Вивчення профорієнтації дає можливість своєчасно визначити шляхи досягнення успіху в професійній діяльності, адекватно відповідають нахилам, інтересам і здібностям особистості, розкрити чинники і перспективи її зростання через інтелектуальний потенціал.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що не завжди молоді люди, які отримують сучасну освіту ставлять професійну підготовку своєю життєвою метою, іноді вони прагнуть лише отримати свідоцтво про вищу освіту і, разом з тим, при працевлаштуванні мають на увазі ті соціальні гарантії, які надає спеціальність, професія володіє нею, орієнтуються на високий зарібок, самостійність, роботу в комерційних структурах; на владу, знайомства, зв'язки, можливість все дістати. Вважаючи головним особистісною якістю працівника вміння пристосовуватися до оточуючих, багато студентів не вважають важливим орієнтацію на конкретну професійну діяльність.

Нами виявлено також крайня невпевненість респондентів в постановці життєвих цілей, оскільки багато хто з них вважають, що загадувати щось наперед неможливо, так як життя занадто мінлива, або ж визначають для себе обнадійливі перспективи, але при цьому відзначають, що реально склалися для них умови життя і навчання мало сприяє їх досягненню.

Визначення освітньої політики полягає в інтеграції зусиль у розвитку інтелектуального, наукового і соціокультурного потенціалу сучасного суспільства. На даному етапі важливо продовжувати профорієнтаційні дослідження з метою пошуку найбільш ефективних форм і методів професійної підготовки фахівців, створення умов для систематичного підвищення їх кваліфікації і професійної компетентності, оптимізації навчального процесу, забезпечення такого його рівня, який відповідав би і інтересам суспільства, і духовно-моральним запитам особистості.

Соціальний інтерес, тобто цілком усвідомлені соціальні цінності, які визначаються нами як життєві орієнтації, дають уявлення про можливості виходити за рамки рольових приписів, можливості застосування своїх сил в іншій сфері діяльності, відмінною від професійної, що найчастіше і відбувається в реальності. Саме цією можливістю і аргументують випускники мотивацію свого професійного закріплення поза сферою одержуваної спеціалізації.

При невдалому професійному досвіді, розчарування в обраній спеціальності, школяр відповідно, має низький професійний статус, але при наявності високого освітнього рівня він отримує уявлення про свою роль в суспільному розподілі праці і може визначити суміжну спеціальність, його відрізняє настрій на високу соціальну мобільність.

Така соціально-психологічна установка визначається цілою низкою чинників, які впливають на формування уявлень про роль і місце освітніх установ ще у школярів. Більшість з них упевнені, що освіта не гарантує ні пристойної матеріальної забезпеченості, ні почуття захищеності. Вважаючи вуз лише сходинкою до професії, молоді люди вже при вступі до нього не збираються опановувати спеціальними знаннями і навичками, на випускних же курсах називають зайвим велика кількість предметів в навчальному плані.

Ставлячи перед собою мету, в основному на недалеке майбутнє, як випускники шкіл, так і випускники вузів, не завжди можуть підпорядкувати своє життя їх досягненню. Причиною тому є група школярів, які

розчарувалися у виборі спеціальності, факультету, навчального закладу, а також німа група бажаючих продовжити безтурботний період життя. Таким чином, причина такого становища в тому, що випускники шкіл, вважаючи, що для кар'єри досить отримати диплом, вступаючи до навчального закладу з таким настроєм, спираючись в основному на думку батьків, родичів, знайомих, які працюють за даною спеціальністю, втрачають цінність і значимість праці як самоціль. Причому втрата творчої цінності праці відбувається не без впливу розчарувалися в них колишніх випускників навчальних закладів

Отримані в процесі дослідження дані дозволяють припускати, що опитувані суб'єктивно не враховують загальні та специфічні соціальні впливи, єдність і протилежність макро- і мікр о- середовища, які безпосередньо вплив на освоєння ролей. В результаті в своїй поведінці, при визначенні мотивів діяльно-предметного ставлення до навколишнього світу деякі молоді люди не сприймають власну схильність до того чи іншого розуміння стереотипів своєї діяльності.

Невдалий попередній досвід навчання, розчарування у виборі спеціальності викликають помітну дисгармонію між потребами, реальної спрямованістю інтересів і фактичним становищем особистості, що включає її професійний і освітній статус. Часто оцінки на іспитах свідчать про те, наскільки студент оволодів знаннями, навичками з того чи іншого предмету, а ось як далеко просунувся він в особистісному розвитку викладачам судити важко.

Створювані ринкові відносини різко змінили перспективу зайнятості молодих фахівців. Ліквідація державної системи розподілу випускників вищої школи привела до того, що вони цілком віддані у владу складається ринку праці. В результаті багато молодих фахівців або не працевлаштовуються взагалі, або працюють не за отриманою раніше спеціальністю, фактично втрачаючи її, деяких поглинає стихійна комерція.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова Н. А. Значення показників функціонування сім'ї у професійному самовизначенню старшокласників / Н. А. Александрова // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – №4. – С. 67-69.
2. Ананко Т. Теоретичні аспекти професійної орієнтації в загальноосвітніх навчальних закладах України / Тетяна Ананко // Вища школа. – 2014. – № 11/12. – С. 91-99.
3. Андрейко А. Вибір професії в умовах сьогодення : наук.-практ. семінардля старшокласників / Андрій Андрейко // Психолог. – 2010. – № 42. – С. 3-10.
4. Белошицький О. Соціально-педагогічні проблеми профорієнтації учнівської молоді / О. Белошицький // Трудове навчання (Шкільний світ). – 2012. – №4. – С. 46-51.
5. Білоус Р. М. Психологічна структура та ознаки професійного наміру особистості / Р. М. Білоус // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – №4. – С. 70-74.
6. Близнюк Н. Профорієнтаційна робота у школі / Н. Близнюк // Завуч (Шкільний світ). – 2012. – №15. – С. 34-46.
7. Богданова О. Н. Профессиональное самоопределение учащихся основной школы / О. Н. Богданова, И. В. Лаврентьева // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2012. – №6. – С. 32-35.
8. Бурлаченко О. Формування мотивації вибору майбутньої професії засобами профорієнтації / О. Бурлаченко // Соціальний педагог (Шкільний світ). – 2011. – №12. – С. 44-45.
9. Волобуєва Т. Підготовка педагога до профорієнтаційної роботи як підсистема неперервної педагогічної освіти / Т. Волобуєва // Освіта України. – 2011. – №1/2. – С. 7.
10. Гурська Г. Профорієнтаційна робота психолога / Галина Гурська // Директор школи. – 2010. – № 20. – С. 22-23.

11. Доровських Л. Самовизначення старшокласників в умовах сучасного шкільного простору / Л. Доровських // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 110-113.
12. Єдинак С. Профорієнтація школярів. Виховний аспект / Світлана Єдинак // Завуч. – 2011. – № 36. – С. 13-15.
13. Зайчук С. Ранній вибір майбутньої професії. Формування свідомого ставлення старшокласників до майбутнього / Світлана Зайчук // Психолог. – 2012. – № 2. – С. 8-11.
14. Закатнов Д. О. Технології підготовки учнівської молоді до професійного самовизначення : монографія / Д. О. Закатнов; НАПН України. Ін-т проф.-техн. освіти. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 158с.
15. Зверко Т. Практичні аспекти управління професійною орієнтацією студентів у ВНЗ / Тамара Зверко // Вища школа. – 2014. – № 1. – С. 91-95.
16. Зима О. Профорієнтаційна робота як елемент виховного процесу університеті / Олександр Зима // Вища школа. – 2015. – № 9/10. – С. 96-108.
17. Зубатюк Н. Моніторинг якості профільної освіти та профорієнтаційної роботи / Н. Зубатюк // Школа. – 2012. – № 1. – С. 36-46.
18. Зубковская И. Б. Мотивационные факторы выбора профиля обучения учащимися общеобразовательных учреждений / И. Б. Зубковская, И. В. Лаврентьева // Профильная школа. – 2013. – № 3. – С. 57-60.
19. Зулунова Г. В. Профориентационная работа в школе / Г. В. Зулунова // Начальная школа. – № 5. – С. 31-34.
20. Калінська А. В. Профорієнтація старшокласників в умовах профільного економічного навчання / А. В. Калінська // Географія та економіка в сучасній школі. – 2013. – № 5. – С. 38-42.
21. Калошин В. Важливість Я-концепції у забезпеченні самовизначення учнів ПТНЗ / В. Калошин // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 84-91.

22. Кизенко В. І. Постнекласична методологія профорієнтаційної діяльності в умовах профільного навчання / Кизенко Василь Іванович // Український педагогічний журнал = Ukrainian Educational Journal. – 2016. – № 1. – С. 94- 108.
23. Кириченко В. Психологічні основи професійної адаптації та вибору професії : навч. посіб. / В. Кириченко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 109 с.
24. Ковальчук Г. Управління знаннями як компонент якості професійно орієнтованого навчання в системі соціально-економічної безпеки локального середовища / Галина Ковальчук // Вища школа. – 2015. – № 4-5. – С. 20-37. – Бібліогр.: с. 35-37.
25. Колесников А. А. Этапы развития профориентационной компетенции в системе иноязычного филологического образования / А. А. Колесников // Иностранные языки в школе. – 2013. – № 11. – С. 8-14. – Библиогр.: с. 14.
26. Лавренюк Н. В. Методика проведення профорієнтації / Лавренюк Н. В. // Все для вчителя. – 2010. – № 28/29. – С. 16-23.
27. Лаврінова О. Свідомий вибір майбутньої професії. Вплив особистісної зрілості старшокласників / Олена Лаврінова // Психолог. – 2010. – № 37. – С. 9-12.
28. Липова Л. Шкільний центр допрофільної підготовки, профільного навчання і профорієнтації: зміст і завдання діяльності / Людмила Липова, Поліна Замаскіна, Віктор Малишев // Рідна школа. – 2010. – № 3. – С. 43-46.
29. Лощилова М. А. Профессиональное самоопределение школьников (на примере Великобритании) / М. А. Лощилова // Профильная школа. – 2012. – № 5. – С. 15-23.
30. Лунченко Н. Вивчення професійної спрямованості старшокласників / Н. Лунченко // Заступник директора школи. – 2012. – № 12. – С. 43-54.

31. Мельник О. В. Почуттясамодостатності як чинникпрофесійногоуспіхуособистостіна ринкупраці / О. В. Мельник // Педагогіка і психологія. –2014. – № 2. – С. 76-83.
32. Мерзлякова О. Л. Методики професійного визначення / О. Л. Мерзлякова Г. О. Євдокимова. – К.: Шкільний світ, 2011. – 120 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
33. Мерзлякова О. Профорієнтація в сучаснійшколі / Олена Мерзлякова //Психолог. – 2015. – № 23/24. – С. 4-30.
34. Методи психодіагностики у професійному самовизначенні молоді: метод. посіб. [для пед. працівників] / [авт.: О. В. Мельник, Л. С. Злочевська, Н. С. Гончар]; НАПН України. Ін-т проф.-техн. освіти. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 109 с.
35. Миколаєнко А. Професійна орієнтація та професійне самовизначення учнів загальноосвітніх навчальних закладів / А. Миколаєнко, В. Герасимчук // Рідна школа. – 2012. – №11. – С. 66-70.
36. Мітєв І. Профорієнтаційна робота як система / І. Мітєв, Л. Шинкар // Управління освітою (Шкільний світ). – 2011. – №8. – С. 24-27.
37. Найдьонов М. І. Психологія престижності професій : монографія / М. І. Найдьонов; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 160 с.
38. Олійник О. Сімейне професійне консультування в системі загальної середньої освіти / О. Олійник // Заступник директора школи. – 2012. – №12. – С. 37-42.
39. Онуфрієнко Л. О. Вступ до тренінгу професійного самовизначення / Л. О. Онуфрієнко // Обдарована дитина. – 2011. – №5. – С. 18-21.
40. Павлова О. В. Робота з профорієнтації зі старшокласниками як засіб їх соціокультурного розвитку / О. В. Павлова, І. А. Скалдуцька // Виховна робота в школі. – 2010. – № 3. – С. 22-26.

41. Пономаренко В. Діагностика здатності студентів до професіоналізації / Володимир Пономаренко // Вища школа. – 2015. – № 9-10. – С. 23-41.
42. Панова Л. Г. Професійний навігатор : урок-гра / Л. Г. Панова // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2012. – №12. – С. 21-22.
43. Пономарьова Г. Мотивація у виборі профілю навчання / Галина Пономарьова // Директор школи. – 2011. – № 7. – С. 11-16 ; № 8. – С. 16-20. Потемкина О. Путь к профессии / О. Потемкина, Е. Потемкина // Законы успеха, или Как найти свое место в жизни / О. Потемкина, Е. Потемкина. – М. : АСТ-Пресс Книга, 2005. – С. 3-20
44. Професійна орієнтація: підручник / Єгорова Є. В. [та ін.] ; [за ред. О. М. Ігнатович]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 239 с.
45. Професійне самовизначення старшокласників : методичні рекомендації / І. М. Мачуська Л. В. Повалій. – К., 2013.
46. Профорієнтаційна робота психолога / [упоряд. Т. Гончаренко]. – Київ. : Шк. світ, 2007. – 126.
47. Профорієнтація : перший крок на шляху до мети // Завуч (Шкільний світ). – 2011. – №24. – С. 1-24.
48. Психодіагностичне забезпечення профорієнтації в системі педагогічної освіти : посібник / [Є. В. Єгорова та ін.] ; [за ред. О. М. Ігнатович] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 227 с.
49. Психологія профорієнтації у системі педагогічної освіти : монографія / [Єгорова Є. В. та ін.] ; [за ред. О. М. Ігнатович] ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 247 с.
50. Пчелинова В. В. Многоярусная классификация профессий и специальностей как основание профориентирования / В. В. Пчелинова // Практична психологія та соціальна робота. – 2012. – №1. – С. 40-47.

51. Резапкіна Г. В. Акцентуация и выбор профессии / Г. В. Резапкіна // Педагогическая диагностика. – 2011. – №4. – С. 30-45.
52. Резапкіна Г.В. Обзор интернет-ресурсов по проблемам профессионального самоопределения / Г. В. Резапкіна // Народное образование. – 2011. – №10. – С. 195-204.
53. Рибалка В. В. Психологія і педагогіка праці особистості : посібник / В. В. Рибалка ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Київ ; Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 135 с. – Бібліогр.: с. 126- 135.
54. Садоян І. А. Рання професійна орієнтація – актуальна проблема сьогодення / І. А. Садоян // Нива знань. – 2012. – №4. – С. 57-60.
55. Сервачак О. Психолого-педагогічний супровід професійного визначення школярів / О. Сервачак // Школа. – 2011. – №7. – С.79-81.
56. Сидоренко В. К. Вплив особливостей психологічних типів особистості на можливості вибору професії молодого людиною / В. К. Сидоренко // Трудова підготовка в сучасній школі. – 2013. – № 6. – С. 35-40.
57. Ткаченко В. Профорієнтаційна робота / В. Ткаченко // Директор школи (Шкільний світ). – 2011. – №19. – С. 19-22.
58. Ткаченко, В. Психологічне дослідження учнів 9-10 класів на етапі профілізації (2011-2012 рр.) / В. Ткаченко, Л. Барсукова, С. Харитонova // Завуч (Шкільний світ). – 2012. – №15. – С. 9-12.
59. Хмелева-Токарева О. Сучасна шкільна профорієнтація / О. Хмелева-Токарева, І. Ткачук // Психолог (Шкільний світ). – 2012. – №2. – С. 12-13.
60. Ходусов А. Н. Профессиональная ориентация учащейся молодёжи в условиях сетевого социального партнерства / А. Н. Ходусов // Педагогика. – 2015. – № 3. – С. 53-61.
61. Хромова О. Л. Методичні рекомендації. Робота школи з педагогічної підготовки батьків до професійного самовизначення

старшокласників / О. Л. Хромова // Класний керівник. – 2013. – № 13/14. – С. 1-30.

62. Челпанова В. Профорієнтаційна робота психолога в навчальному закладі : семінар для психологів / Віра Челпанова // Психолог. – 2011. – № 26/27. – С. 45-46.

63. Чуприна С. А. Використання методу проектів у профорієнтаційній роботі / С. А. Чуприна // Трудове навчання в школі (Основа). – 2012. – № 23. – С. 21-23.

64. Яланська С. Система профорієнтаційної роботи у навчальному закладі / С. Яланська // Психолог. – 2013. – № 11/12. – С. 80-83.

65. Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи : курс лекцій / М. С. Янцур; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ : Слово, 2012. – 463 с.